



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชีพมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเกี่ยวพันกับการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความพึงพอใจในตนเอง การประกอบอาชีพทำให้บุคคลเกิดความภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า ได้แสดงความสามารถในการพึ่งตนเอง และทำประโยชน์ให้แก่สังคม (วัชร ทรัพย์มี 2521: 1) ซึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ประสบผลสำเร็จนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนากำลังคนส่วนใหญ่ของชาติให้มีคุณภาพ สามารถใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการทำงานและการประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่

ในสภาพปัจจุบัน ปัญหาการว่างงานทวีความรุนแรงขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการว่างงานของผู้ที่มีระดับการศึกษาสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา และความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2527: 1-4) รัฐบาลจึงได้เน้นในเรื่องของการเตรียมตัวประกอบอาชีพให้แก่แก่นักเรียนมัธยมศึกษามากขึ้น โดยหลักสูตรมัธยมศึกษาได้เน้นให้นักเรียนมีความรู้ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมแก่วัย ความต้องการ ความสนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 เปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดเฉพาะตน โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาสามัญ และวิชาอาชีพ ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของแต่ละบุคคล หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นแบ่งวิชาอาชีพออกเป็น 5 หมวด คือ หมวดเกษตรกรรม หมวดช่างอุตสาหกรรม หมวดคหกรรม หมวดธุรกิจ และหมวดนาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ (กระทรวง

ศึกษาริการ, 252๒: 2) ส่วนจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในวิชาอาชีพอย่างกว้าง ๆ และรู้ช่องทางในการ ประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายได้กำหนดกลุ่มวิชา พื้นฐานวิชาชีพไว้ 6 สาขา ให้ผู้เรียนเลือกตั้งนี้คือ ช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปหัตถกรรม ศิลปกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2523: 7) ซึ่งการเลือกแผนการเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา นี้ จะเป็นแนวทางในการพัฒนาไปสู่การเลือก อาชีพและการประกอบอาชีพในที่สุด หากว่าผู้เรียนขาดการประเมินความสามารถ ความสนใจ และองค์ประกอบอื่น ๆ ของตนเองอย่างถ่องแท้แล้ว ก็อาจจะทำให้เลือกแผนการเรียนที่ไม่ เหมาะสมกับตนเองได้ จะทำให้เกิดผลเสียหาย กล่าวคือ ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจ การเรียน เสียเวลาและเสียสุขภาพจิต เสียเงินทอง ทำให้เป็นภาระแก่ผู้ปกครองและเกิด การสูญเปล่าทางการศึกษา ทั้งยังเลียงบประมาณของชาติ นอกจากนี้ยังเป็นผลให้ผู้เรียนต้อง ประกอบอาชีพที่ตนไม่ถนัดหรือไม่สนใจอีกด้วย และถ้าจะเปลี่ยนอาชีพก็มีค่าใช้จ่ายได้ง่าย จึงจำใจต้องทำงานนั้น อันเป็นเหตุให้ได้ผลงานไม่ดีเท่าที่ควร ไม่ก้าวหน้า ซึ่งเป็นผลเสียหาย ต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติโดยรวม

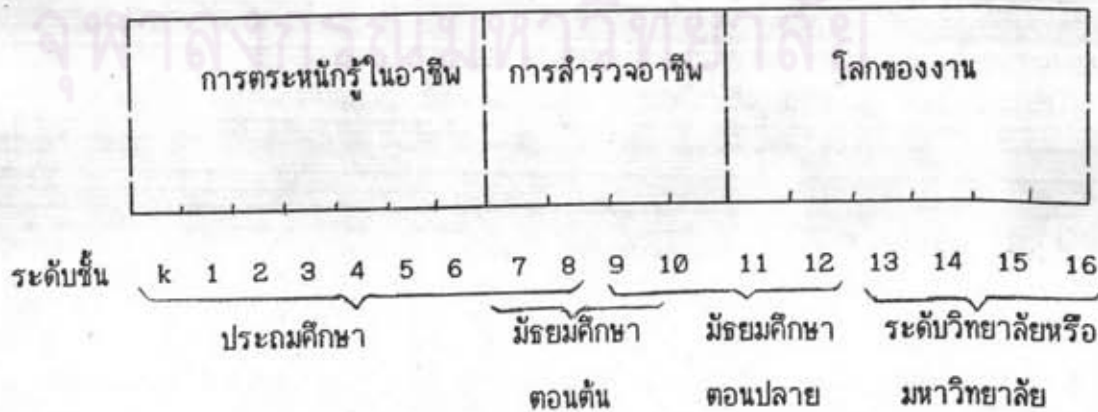
ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเองนั้น บริการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนมีความสำคัญ อย่างยิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนได้รู้จักตนเองและประเมินความสามารถ ความสนใจและความหวัง ของตนเองได้อย่างถ่องแท้ ช่วยให้นักเรียนได้สำรวจโลกของงานอาชีพและเลือกแผนการเรียน ให้เหมาะสมกับที่ตนจะประกอบอาชีพต่อไป แต่การแนะแนวอาชีพในโรงเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ เท่าที่ควร เนื่องจากนักเรียนไม่เลือกแผนการเรียน และเลือกอาชีพตามที่ครูแนะแนวให้ คำแนะนำ เพราะนักเรียนยังมีความเชื่อและยึดถือค่านิยมบางสิ่งบางอย่างในการพิจารณา อาชีพ จึงเป็นเรื่องที่น่าคิดว่านักเรียนเลือกแบบแผนการเรียนและมุ่งสู่อาชีพต่าง ๆ จากความ เชื่อหรือตระหนักในเรื่องใด เมื่อรู้ว่่านักเรียนตระหนักว่ในอาชีพจากสิ่งใดแล้วจะได้ส่งเสริม หรือแนะนำนักเรียนได้ถูกทางต่อไป ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ครูแนะแนวสามารถนำมาใช้กับการเรียน การสอนได้คือ การจัดอาชีพศึกษา (Career Education)

อาชีพศึกษาเป็นกระบวนการที่จำเป็นและสำคัญยิ่งในการแนะแนวอาชีพ เป็นแนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเริ่มขึ้นมาได้ประมาณ 10 ปี หลักใหญ่ ๆ ของอาชีพศึกษาอยู่ที่ความพยายามที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ของระบบการเรียนการสอนในปัจจุบันให้เข้ากับโลกของงานอาชีพที่เป็นจริง เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่กำหนดและพัฒนาไปพร้อม ๆ กับพัฒนาการด้านอื่น ๆ ของบุคคล ดังนั้นในการวางหลักสูตรอาชีพศึกษานั้น จะต้องกระทำตามขั้นตอนการเรียนรู้ของบุคคล โดยคำนึงถึงความสามารถที่จะรับรู้และวุฒิภาวะของบุคคลเป็นสำคัญ มีผู้กล่าวถึงอาชีพศึกษาไว้ดังนี้

ฮอยท์ (Hoyt, cited by Mortensen, 1976: 459-461) กล่าวว่าอาชีพศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้มีการจัดอาชีพให้เหมาะสมแก่บุคคล และทำให้ประสบผลสำเร็จ โดยแบ่งขั้นตอนของอาชีพศึกษาเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ คือ

- การตระหนักรู้ (Awareness)
- การสำรวจ และการตัดสินใจของบุคคล
(Exploring and personal decision making)
- การเตรียมตัวเพื่องาน (Implementing work values)

ขั้นตอนทั้งสามแสดงไว้ในแผนภาพ

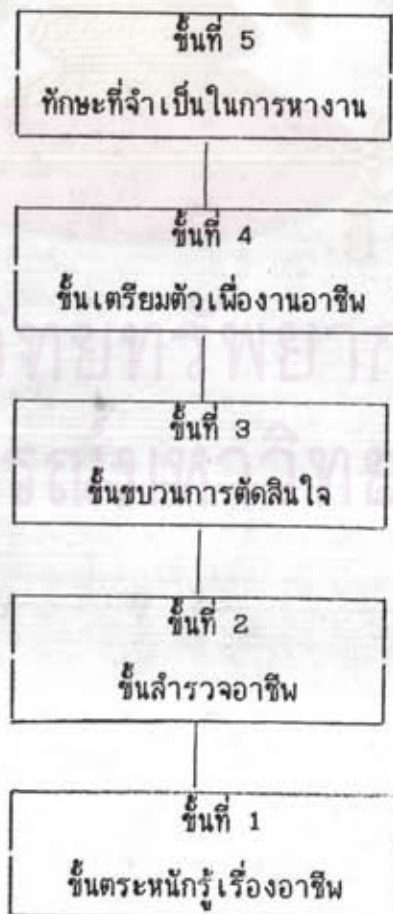


จากแผนภาพอาชีพศึกษาจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก และต่อเนื่องกันตลอดไป โดยเริ่มให้บุคคลได้เข้าใจตนเอง วัฒนธรรมในสังคม การรับผิดชอบต่อชีวิตครอบครัว ตลอดจนถึงให้มีความมั่นใจในการวางเป้าหมายในอาชีพได้ต่อไป

ซิดนีย์ พี. มาร์แลนด์ (Sidney P. Marland, 1974:105) ได้ให้ความหมายของอาชีพศึกษาว่า หมายถึงการเลือก การสำรวจกลุ่มอาชีพ การเข้าใจระบบเศรษฐกิจซึ่งอาชีพนั้น งานนั้นเกี่ยวข้องกับอยู่ และการจัดวางตัวนักเรียนทุกคน

พล แสงสว่าง (2529:2) กล่าวถึงอาชีพศึกษาว่าเป็นการศึกษาระบบเปิดและต่อเนื่อง เน้นการให้การศึกษาแก่บุคคลทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และสูงกว่านั้น ซึ่งต้องบูรณาการหลักสูตรของอาชีพศึกษาเข้าไปในหลักสูตรของนักเรียนทุกคน โดยอาชีพศึกษาจะพัฒนาการในเรื่องการตระหนัก การสำรวจ การเตรียมตั้งแต่เริ่มเข้าโรงเรียน

นอกจากนี้ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528: 120-128) ได้แบ่งขั้นตอนของอาชีพศึกษาไว้ 5 ขั้นตอน คือ



ซึ่งรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนและระดับชั้นเรียนที่เหมาะสมกับขั้นตอนต่าง ๆ แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ลำดับชั้น	ชั้นเรียน	ลักษณะรายละเอียด
สำนักรู้เรื่องอาชีพ	ป.1 ถึง ป.6	รู้จักตนเอง, โลกของงานอาชีพอย่างกว้าง ๆ, ความสำคัญของอาชีพต่อสังคม รับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง
ชั้นสำรวจอาชีพ	ป.6 ถึง ม.3	พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ค่านิยม ความสนใจ รู้ถึงความเกี่ยวข้องของความต้องการของตนเองและงานอาชีพ เข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับงานอาชีพมากขึ้น
ชั้นกระบวนการตัดสินใจ	ม.1 ถึง ม.3	เพื่อเพิ่มความรู้อย่างเข้าใจในงานอาชีพ และความต้องการของตนเอง เช่น ความสามารถ ทักษะ จุดเด่น รู้รายละเอียดของข้อมูลทางด้านอาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น สภาพของงาน แนวโน้มของตลาด ลักษณะของการทำงาน เป็นต้น สามารถเปรียบเทียบข้อมูลของงานอาชีพและของตนเอง และนำมาพิจารณาในการตัดสินใจวางแผนการเลือกอาชีพในอนาคต
ชั้นเตรียมตัวเพื่องานอาชีพ	ม.4 ถึง ม.6	เข้าใจข้อมูลทางอาชีพอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น จริยธรรมในการประกอบอาชีพ ข้อมูลทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพ สำรวจความสามารถและความพึงพอใจของตนเองในการเลือกอาชีพ

ลำดับชั้น	ชั้นเรียน	ลักษณะรายละเอียด
ทักษะที่จำเป็นใน การทำงาน	ม.6 และระดับ อุดมศึกษา	เรียนรู้ทักษะของการหางาน การสัมภาษณ์ การเขียนจดหมายสมัครงาน การกรอก ใบสมัคร เป็นต้น วิเคราะห์เป้าหมายทาง อาชีพอีกครั้งโดยคำนึงถึงความสนใจและ ความถนัดส่วนบุคคล เสริมสร้างทักษะใน การเข้าไปสู่งานที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้

จะเห็นได้ว่า แนวคิดและขั้นตอนต่าง ๆ ในอาชีพศึกษานั้นต่อเนื่องกัน การตระหนักรู้เรื่องอาชีพเป็นขั้นตอนเริ่มแรกที่จะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกอาชีพ และการตระหนักรู้ในอาชีพเป็นสิ่งที่ปลูกฝังกันได้โดยการให้ข้อมูลทางอาชีพที่ถูกต้อง กว้างขวางและลึกซึ้ง ดังที่ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2528: 117) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการตระหนักรู้เรื่องอาชีพไว้ว่า ควรมุ่งให้เด็กเริ่มรู้จักตัวเอง มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อตนเอง เพราะความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญที่จะต้องปลูกฝังให้กับเด็ก ซึ่งระยะนี้เด็กจะก้าวออกจากโลกในครอบครัวสู่โลกภายนอก เด็กเริ่มจะเรียนรู้ว่าในโลกนี้มีอาชีพต่าง ๆ มากมาย เด็กจะเริ่มเรียนรู้โลกรอบ ๆ ตัวเขา ด้วยเหตุนี้ครูแนะแนวจะต้องเข้าใจในโลกของอาชีพอย่างคร่าว ๆ ซึ่งลอเรนซ์ อี เคอร์รี่ (Lawrence E. Currie, 1975: 347) กล่าวว่าบุคคลเกิดการตระหนักรู้ในอาชีพได้จากสาเหตุ 2 ประการคือ ประการแรกเกิดจากการที่บุคคลใช้ความรู้สึกสำนึกในประสบการณ์ชีวิตที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องมาพิจารณาอาชีพ ประการที่สองเกิดจากความเชื่อของตนเองโดยดูจากการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกมาว่าเป็นกิจกรรมที่มีผลดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเองมาพิจารณาอาชีพ

เนื่องจากการตระหนักรู้ในอาชีพเป็นขั้นตอนสำคัญของอาชีพศึกษา ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของการแนะแนวอาชีพ โดยมีครูแนะแนวเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้ความช่วยเหลือและปลูกฝังการตระหนักรู้ในอาชีพให้นักเรียน ก่อนที่ครูแนะแนวจะช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จในชีวิตได้นั้น ครูแนะแนวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรจะทราบตัวประกอบที่สำคัญของการตระหนักรู้ในอาชีพเสียก่อน ผู้วิจัยจึงศึกษาตัวประกอบที่สำคัญของการตระหนักรู้ในอาชีพ โดยมีนางสาววาณีพร หลงสมบูรณ์ ศึกษาการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้วิจัยจะศึกษาการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาตัวประกอบสำคัญของการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2530 ในกรุงเทพมหานคร
2. งานวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะตัวประกอบของการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2530 ในกรุงเทพมหานคร เท่านั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้จะถือว่ากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสำรวจการตระหนักรู้ในอาชีพตรงตามความรู้สึกที่แท้จริง
2. ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสำรวจของกลุ่มตัวอย่างไม่ขึ้นกับตัวแปรด้านเวลา แผนการเรียนและสถานที่ที่เก็บข้อมูล

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การตระหนักรู้ในอาชีพ หมายถึง การที่บุคคลใช้ความรู้สึกสำนึกในประสบการณ์ชีวิตที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาอาชีพ หรือพิจารณาอาชีพจากความเชื่อของตนเองโดยดูจากการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกมาว่าเป็นกิจกรรมที่มีผลดี และเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยประเมินจากการตอบแบบสำรวจการตระหนักรู้ในอาชีพ ซึ่งดัดแปลงมาจากแบบสำรวจ "Vocational Awareness Index" ของลอเรนซ์ อี เคอร์รี่ เกี่ยวกับการตระหนักรู้ในประสบการณ์ทางอาชีพ 7 ด้าน ได้แก่ สังคม-เศรษฐกิจ ครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม การศึกษา เชื้อชาติ เพศ สมรรถภาพทางกาย และค่านิยม ซึ่ง พรพรรณรายทวีพระภา ดัดแปลงมาจากแบบสำรวจ Work Value Inventory ของ โดแนล อี ชุปเปอร์

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2530 ในกรุงเทพมหานคร

ตัวประกอบ หมายถึง มิติของการตระหนักรู้ในอาชีพ ซึ่งบรรยายโดยตัวแปรที่มีค่านำหนักตัวประกอบสูงบนตัวประกอบนั้น ๆ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะมีตัวประกอบ 8 ตัวประกอบ ได้แก่

1. การตระหนักรู้ในสถานสังคมเศรษฐกิจ หมายถึง ความรู้สึกที่สภาพความเป็นอยู่ ความมีเกียรติ ความมีอำนาจ รวมทั้งรายได้ที่จะได้รับจากอาชีพนั้น ๆ ทำให้มีผลต่อการพิจารณาอาชีพ
2. การตระหนักรู้ในสภาพครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกที่สภาพการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกภายในบ้าน และญาติพี่น้อง รวมทั้งการให้คำปรึกษา และข้อแนะนำของครอบครัวมีผลต่อการพิจารณาอาชีพ
3. การตระหนักรู้ในสถานชุมชน-สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึกที่การคมนาคมติดต่อสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน เพื่อนบ้าน มีผลต่อการพิจารณาอาชีพ

4. การตระหนักรู้ในการศึกษา หมายถึง ความรู้สึกว่าการเข้ารับการศึกษามาจากโรงเรียน การได้รับคำปรึกษาจากครู และระดับผลการเรียน มีผลต่อการพิจารณาอาชีพ
5. การตระหนักรู้ในเชื้อชาติ หมายถึง ความรู้สึกที่คนไทยที่มีเชื้อชาติต่าง ๆ กันมีโอกาสและความสามารถในการเลือกอาชีพต่างกัน
6. การตระหนักรู้ในเรื่องเพศ หมายถึง ความรู้สึกที่เพศชายเพศหญิงมีโอกาสและความสามารถในการเลือกอาชีพต่างกัน
7. การตระหนักรู้ในสมรรถภาพทางกาย หมายถึง ความรู้สึกถึงความแข็งแรง ความสมบูรณ์ของร่างกาย และประสาทสัมผัสทั้งหลาย มีผลต่อการพิจารณาอาชีพ
8. การตระหนักรู้ในค่านิยม หมายถึง ความรู้สึกที่สิ่งใดมีค่ามีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับปรารถนาของตน จะนำมาคิดพิจารณาถึงอาชีพต่าง ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงตัวประกอบสำคัญของการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียน
2. ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สามารถส่งเสริมให้นักเรียนตระหนักรู้ในอาชีพได้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น เพราะจากการวิจัยทำให้ทราบถึงตัวประกอบที่สำคัญจะได้ส่งเสริมในด้านนั้น ๆ ได้

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย